

A kalocsai szállások táncélete

A kalocsai szállások

A pota néprajzi csoport gyűrűbe zárva, környezetétől elszigetelten élt. Nyugatról a Duna melléki magyar református falvak – Ordas, Dunaszentbenedek, Úszód, Foktó – sora határolja, melyek közé beékelődött a nem kalocsai jellegű katolikus Géderlak. Délen nemzetiségi települések öve zárja, a rácnak nevezett – bár bunyevác – Bátya és Dusnok, a tót Miske, valamint a sváb Császártöltés, Hajós és Nemesnádudvar. Keleten az Órjeg széles mocsárvilága határolja el a Duna-Tisza közeli-hátságtól, melynek peremén a szlovák népességű Kiskőrös és a hasonló kultúrájú Kecel települt meg. Északon a bödi és a bakodi érsekuradalmi birtokok, valamint a Szelidi-tó mögötti református Dunapataj szegélyezi. Amíg a pota néprajzi csoport elszigetelődését a környezetével szembeni endogámia biztosította, addig az egységes kultúra kialakulását a csoporton belüli, szállások közötti exogámia segítette.

A pota néprajzi csoportot nemcsak nyelvjárása és színes alkotóművészete különböztette meg környezetétől, hanem többek között népzeneje, s a hozzá szorosan kapcsolódó néptáncagyomány is.

1. Táncalkalmak a kalocsai szállásokon

A XIX. század végéig sokkal kevesebb táncalkalom volt, mint a XX. században. A fiatalság ősszel szüret után, farsangkor és húsvétkor táncolt a legtöbbit, valamint a különféle családi és ünnepi szokások alkalmával, lakodalomban, búcsúban, névnapon stb.

Az I. világháború után a fiatalok minden második vasárnap rendeztek táncmulatságot. Közönséges vasárnapokon csak délután táncoltak a kocsmákban, melyet *táncmulatságnak* neveztek. Esti *bálok*at csak a nagyobb ünnepek alkalmával rendeztek. Nem követték pontosan egymást a táncalkalmak, az időjárástól és az aktuális munkáktól függött rendszerességük. Húsvét után kezdték el, de június végén a nagy nyári munkák idejére fölfüggesztették a táncmulatságokat. Ezen idő alatt csak a jeles ünnepeken táncoltak, Pünkösdkor, Úrnapján, augusztus 20-án és a nyári búcsúk (Kalocsa, Szakmár, Öregcsertő, Felsőerek, Kisüllés) alkalmával. Szeptemberben kezdődött újra a rendszeres táncmulatság. Ha nem volt nagyon hideg, akkor télen is megrendezték, de advent és nagybőjt idején elmaradt a tánc.

István napi bál

Az egyik legnépszerűbb férfinev volt Kalocsán is az István. December 26-án a rokonok és az ismerősök felkerekedtek Istvánt köszönteni. A szállások kocsmáiban rendezett mulatságon csak a házaspárok vehettek részt. Az asszonyok és az emberek bálja volt. Nem hirdették meg, hiszen hagyományos eseménynek számított. A litánia után, három órakor kezdődött a bál. A zenészek először az Istvánokat köszöntő verset húzták, melyet mindenki énekelt. A köszöntő végén marsként húzta a verset a zenekar, melyre mindenki felállt táncolni. Karácsony első napján nem lehetett bált rendezni.

Szilveszter

Este hat órakor mindenki elment templomba a hálaadásra. Hazaérkezve ismerősök és rokonok jártak jókívánságaikkal. Rétes és dióevés után vidám csapatokba verődve mentek a kocsmába, a bálba. Felügyelet nélkül a lányokat nem engedték el. A férfiak a söntésben ittak, a lányos édesanyák pedig figyelték táncoló gyermeküket. A nemkívánatos legények közeledését szemükkel jelezték az édesanyák, s ha ez sem volt elegendő, akkor kezükkel is megfenyegették a lányokat. A fiatalok Újév napján is elmentek bálba, amelynek megrendezésére már egy másik kocsmá vállalkozott.

Farsang

A társas együttlét legjelentősebb időszaka a *farsang*, mely Vízkereszttől Hamvazószerdáig tart. A farsang legjellegzetesebb alkalmai a *fonyóházak*, a *disznótorok* és maga a *farsangolás*. Más vidékekkel ellentétben a kalocsai szállásokon a lakodalmak nem ekkor, hanem májusban és októberben divatoztak.

A *fonyóház* a fiatalok találkozásának szervezett formája volt. A szállásokon általában egy fonóházat szerveztek, hétfőtől péntekig minden nap. A nagyobb szállásokon külön volt fonóháza a fölvégieknek és az alvégieknek. Minden este megjelentek a legények is, a másszállásai csak szerdán vagy pénteken. A dal és a játék mellett zenéltek és táncoltak is, de nem minden alkalommal. Általában szerdán mulattak citera, tambura, később harmonika és rezesbanda mellett. Az ilyen táncos alkalmakra látogattak át a másszállási legények. A fonóba csak a *sittyóavatáson* átesett legények járhattak. A lányok életében is a nagylánykodás kezdetét jelentette a fonóházba járás, melynek feltételei családonként változtak, de látványos formákhoz nem kötődtek. A fonóház néha csak ürügy volt a játékokra és a szórakozásra. A Vízkeresztkor kezdődő fonóba járás a farsang vasárnapja előtti héten bállal fejeződött be.

A farsang időszakában látogatták meg a szomszédos szállásokon lakó rokonokat, ismerősöket. A *farsangolás* célja a rokoni és a baráti kapcsolatok megerősítése volt. A pletykálgatás mellett megbeszéltek a családi eseményeket. Megismerték és megvitatták a helyi divatban mutatkozó újításokat, ezért a farsangolás különösen fontos szerepet töltött be a kalocsai szállások egységes népi kultúrájának alakulásában. A helybéli bál idejére időzítették a látogatást azok a családok, akikkel nagylány is vendégeskedett.

A farsangot három napig tartó mulatság zárta be. Farsang vasárnapján kora délután megszólalt a zene, s tartott hétfő hajnalig. Hétfő este főleg a férfiak és a házaspárok mentek a bálba, kedden viszont együtt mulatoztak a fiatalok és az öregek. A farsangban társadalmi és vagyoni különbségek nélkül, minden épkézláb ember mulatott. A húshagyó kedd éjjelén megszólaló harang vetett véget a mulatságnak. Néha a csendőröknek is be kellett avatkozniuk, hogy véget vethessenek a hetekig tartó mulatozásnak. A lányok *bandás keszkenyőt* varrtak, amit a farsangi mulatozás befejezésekor adtak át párjuknak.

Hamvazószerda délelőttjén a csapatokba verődött legények *hamvazni*, más néven *tyúkverőzni* mentek a lányos házakhoz, mondván: „*Három nap, három éjé mulatatuk a kentők ezüs' csöngetyűs báránykáját. Ami aranyunk vót, elúszot, sőt picös ruhánkat is elatuk, hogy nő éhözünk. Agyanak valamit!*” A bekormozott lányok szüleitől tojást, szalonnát, sonkát, kolbászt és bort kaptak. A kocsmában megsütött ételt elfogyasztották, majd együtt mulatozva fejezték be a farsangot, s kezdetét vette a negyven napos böjt.

Már a XIX. században is megrendezték a gyermekek farsangi bálját, mely ellen 1892-ben tiltakozott a Kalocsai Néplap szerkesztősége. Napjainkban a művelődési házakban szervezik meg, melyet Homokmégyen ma is *kiskocsmának* neveznek.

Az 1950-es években hagytak fel a fonók szervezésével. Érdekes módon, ugyan ettől az időtől kezdték szervezni Homokmégyen az *aszonybált*, a férfiak szerinti *nyősténybált*. A bálba csak asszonyok mehettek, férfiak, legények és leányok nem. A vacsora utáni maskarázást (lakodalmat) követően hajnalig mulattak, majd végigmarsolták a főutcát. Néha a női ruhába beöltözött férfiakat beengedték, de nekik is az egész estét végig kellett táncolniuk, s vállalni kellett a levetkőztetés kockázatát.

Húsvét

Húsvét vasárnapján mindenki a legszebb és a legújabb ruháját vette fel. Délután az egymást karon fogó lányok úgy marsoltak végig az utcán, hogy meg lehessen csodálni a kikeményített alszszoknyák fölé húzott színes selyemszoknyákat, hímzett kötényeket. A késő

délután kezdődött táncmulatságra átöltöztek, hogy kíméljék a drága ruhákat. Az I. világháború előtt ezen a napon nem táncoltak.

Húsvéthétfő délelőttjén locsolkodtak. Ebéd után az idősebbek a rokonokat és barátokat látogatták meg, a fiatalok pedig készülődtek a délutáni táncmulatságra és az esti bálba.

Májusfa

A bandába verődött legények május 1-re virradó éjszakán állították a májusfát. Kizöldült fát választottak, általában bodzát vágtak a temetők mellett vagy az útszéleken. A legények több helyre is elmentek, szeretőik udvarába állították a fákat. A magas fa a legény nagy szerelmét, a pántlikákkal és borral szépen díszített fa a lány nagy hűségét jelentette. A fa egy hétig állt. A nagylányok májusfájának bontására összementek a legények és a leányok. Ebédet kaptak, majd körül táncolták a fát, s csak azután döntötték le. A májusfa kitáncolatása az 1920-as évekig volt divatban.

Pünkösöd

A vallásos családok a Karácsony és a Húsvét után a harmadik legnagyobb ünnepnek tartják a Pünkösödöt. Pünkösöd hétfőjén nem illett nagyobb munkát végezni. A fiatalok számára a nap jelentőségét a délutáni táncmulatság és az esti bál adta.

Szent Iván napja

A legények nádból, szalmából, kukoricaszárból, napraforgószárból tüzet gyújtottak. A tűzhez legközelebb a legények s a leányok ültek szép körben. Mögöttük nagy karéjban kuporogtak a földön a subás férfiak és a nagykendős asszonyok. Mindenki arra volt kíváncsi, hogy mit árul el a tűz a falu fiataljainak legbensőbb titkaiból. A nádkévéken felcsapó lángba almát dobtak, a többi almát pedig szétdobálták, melyeket a gyerekek kapkodtak össze. Amikor magasra csaptak a lángok, felugrott a színvállásra kész legény, s átugrotta a tűzoszlopot. Ezután kíváncsian várták a lányt, akiért *tűzbe ment* a legény. A titokra hamar fény derült, a talpra pattanó lány térdig felemelt szoknyával ugorta át a tüzet. Este a kocsmában találkoztak, ahol bált rendeztek a mulatozás folytatására.

Aratóvégző

Az aratás végeztével kalászból és mezei virágokból koszorút kötöttek. A koszorúkat az útszéli keresztekre aggatták, majd a gazda házához érve körülrakták velük azt a kemencét, amelyben az új búzából sütötték a kenyeret. A gazdák mindig vasárnap tartották a végzőt. Enni és inni adtak az aratóknak, majd hajnalig mulattak.

A cséplés végeztével is nagy mulatozást csaptak a cséplőbandák. Vettek birkát és bort, a vacsora után pedig táncoltak.

Szüret

A *szüreti bál* egy a XIX. század végén kelt miniszteri rendeletnek köszönheti létét. Tehát nem helyi szokás, a kalocsai szállások népe csak az 1930-as évek óta rendezte meg a szüreti bált. A szüret vasárnapján végigvonult a szüreti menet a falun. A legények kolompoltak, ostort pattogtattak, a leányok énekeltek. A menet helyenként megállt, a bíró meghívta a népet az esti szüreti mulatságra. A felvonulók a szomszédos szállásokat is bejárták, hogy minél többen legyenek az esti bálban.

Dömötör nap

Az őszi nevezetes eseménye volt a juhászok Dömötör napi mulatsága. A juhászok gazdasági évének befejezése volt ez, amikor újra megfogadták őket a következő esztendőre. A

gazdák adták a bort, a juhászok a birkapaprikához szükséges húst. Zeneszóval és nótázással hajnalig mulatoztak.

Búcsú

A kalocsai búcsúkat két nagy csoportra oszthatjuk. A „szent búcsúk” a hitéletükben erős kalocsaiak vallásos megnyilvánulásai, melyeken nem volt helye a mulatozásnak.

A kalocsai szállások egyik legjellegzetesebb ünnepe a „torkos búcsúk”, melyek az előzőkkel ellentétben a féktelen mulatozás időszakai. A búcsúk időpontjának meghatározása részben kapcsolódik a szállások templomainak, Mária-képeinek ünnepeihez, mégis legfőbb céljuk a szórakozás, a rokoni és baráti látogatás. Minden háznak volt vendége. A beházasodottak rokonait és a visszalátogató elszármazottakat hívták meg. A búcsú napján érkező vendégek csak másnap mentek haza.

Az egyház folyamatos tiltása ellenére minden szállásnak külön búcsúja volt, melyek már a XIX. században is a legkedveltebb ünnepi alkalmak közé tartoztak. Kalocsa Sárlos Boldogasszony napján, Homokmégy október első vasárnapján, Alsómégy Nepomuki Szent János napja utáni vasárnap, Hillye október utolsó vasárnapján, Halomszállás Kisasszony napja utáni vasárnap, Drágszél május első vasárnapján, Öregcsertő június 10-e utáni vasárnap, Kiscsertő október második vasárnapján, Szakmár Sárlos Boldogasszony napján, Kisüllés Úrnapja utáni vasárnap, Felsőerek áldozócsütörtök utáni vasárnap (ma a Pünkösöd előtti vasárnap), Alsóerek október második, Gombolyag szeptember első, Öregtény szeptember második vasárnapján, Keserútelek augusztus 20-án, Résztelek október harmadik vasárnapján ülte a búcsút. A búcsúkon találkozott a kalocsai szállások népe. A nyári táncmulatságokat kizárólag ezek jelentették. A szomszédos, nem kalocsai jellegű települések fiatalsága a legközelebbi szállások búcsúit sem látogatta meg.

A búcsúra kimeszelték a házakat. Előző este sütöttek, főztek. A búcsú napjának délelőttjén templomoztak és beszélgettek. Ebéd után 2-3 óra táján kezdődött a táncmulatság a kocsmában. Jellemző volt a kocsmába vonulás szokása. Megebédeltették a zenekart, majd zeneszóval vonultak a kocsmába. Útközben egyre nagyobb tömegben csatlakoztak a fiatalok. A lányok már a kocsmá udvarán hozzákezdtek a férceleshez. Néha egy órahosszáig is táncoltak, s csak a zeneszóra oszlott fel a kör. Késő délután hazamentek vacsorázni, s csak azután vette kezdetét az esti bál.

A búcsúk táncmulatságain és báljain nagy számban vettek részt a többi szállás fiataljai, ezért azok a párkapcsolatok kialakulásának fontos alkalmak voltak. Először a helybéli legényeknek illett táncpartnerre találni, s csak azután választhattak a másszállási legények. Emiatt sokszor tört ki verekedés a helyiek és a másszállásiak között. A harcot ölmosbotokkal vívták. Aki előre készült a verekedésre, az nem öltözött ünnepi ruhába. A XIX-XX. század fordulóján rendszeres volt a haláleset a szállások búcsúin. A számtalan haláleset megelőzésének szándékával helyezték át az 1910-es években a csendőrőrsöt Miskéről Homokmégyre.

Kimuzsikálás

Az I. világháborúig volt szokásban. Az eljegyzést követő első templomi kihirdetés után búcsúztak el a fiatalok a legényektől és a leányoktól. A legényt és a leányt is rozmaringgal díszítették. A leány a kibontott, hátul leeresztett haját szomorú színű szalaggal kötötte össze. Mindketten sötét ruhában mentek a kocsmába, ahol a legények és a leányok vendégelték meg őket. A legénnyel kibékültek haragosai – ha nem leány miatt volt a harag –, áldomást ittak. Ezen a táncmulatságon nem volt helye verekedésnek. Ettől a naptól hívták az ifjúpárt vőlegénynek és menyasszonynak. A legények tisztelettel vették őket körül. Tánc közben nem lökdösődtek, kedvelt dalukat játszották. Hazafelé indulván kimarsoltatták őket az utcára, ahol

ismételten táncra perdült mindenki. A vőlegény és a menyasszony ezután már nem jelent meg a táncmultságokon és a bálokon.

Lakodalom

A kalocsai szállásokon is a szülők akarata döntött a párválasztásban. A módos- és középparasztoknál a családok vagyoni státusza volt a meghatározó, ők csak egymás között házasodtak. A szegényparasztok a napszámosokkal és a kubikusokkal is összeházasodtak. Lakodalmi szokásaik azonban teljesen megegyezők, csak öltözetükben, a vendégek számában és ételeik-italaik mennyiségében volt különbség.

A lakodalmakat farsangkor, húsvét után és ősszel tartották. A szállások lakodalmainak nagyobb részét ősszel rendezték. A szállások közötti összeházasodás eredményeként nem különböztek az egyes szállások lakodalmi szokásai sem. A XX. század elejéig a lakodalmakat szombaton tartották. Az 1920-as évektől a papok tiltották a szombati lakodalmakat, azért, hogy a nép odaérjen a vasárnapi misére.

Az alkalmi táncok szinte csak a lakodalom keretében jelentek meg a kalocsai szállásokon. A zöld ág kikérése, valamint a vőlegény és a menyasszony összepárosítása után a násznagy engedélyt adott a *menyasszonytáncra*. A menyasszony ágyneműinek tréfás megvásárlása után a menyecskék és a leányok járták a *párnatáncot*, miközben felrakták azokat az udvaron várakozó kocsikra. A menyasszony búcsúzása után, a vőlegényes házhoz menet a fiatalok lippengetve és marsolva mulatták végig az utat. A vőlegényes házhoz érve a fiatalok táncoltak egy keveset a vacsora előtt. Vacsora után a zenekar a konyha előtt muzsikált, a szakácsok pedig eljárták a *kásatáncot*. Ezután az egész násznép csárdást táncolt. Éjfél előtt a menyasszony egyik menyecske barátnője kontyot tett a menyasszony fejére, amire a legszebb gyöngyösfityulát tűzték. A vőfély ekkor köszöntötte be a *menyecsketáncot*. Az éjféλι vacsora után reggelig mulatott a násznép, miközben az asszonyok eljárták a *szakácstáncot*. A vőfély búcsúztatója után a zenekar marsot húzott, s a *Kalocsai lányok isten veletek...* című nóta dallamára kurjongatva kitáncoltak a kapuig.

2. A táncélet korszakai

A kalocsai szállások táncéletét négy egymástól jól elkülöníthető korszakra bonthatjuk szét.

1.) A XIX. század végén és a XX. század első évtizedében a fűvös parasztzenekarok muzsikáltak a szállásokon és a városban is. A kisebb tanyákon és a legszélső pusztákon a legjellemzőbb fűvös hangszerek még nem jelentek meg, azokon a helyeken a korábbi korszakra általánosan jellemző dudás muzsikált. Másutt két-három asztali citera vagy *tökcitera* (tambura) szólt. Nagyon ritka volt a vegyes zenekar.

A multságokat a *sittyóavatáson* átesett legények szervezték. Az avatás a vasárnapi táncmultság előtt zajlott. A felavatott legény már részt vehetett és udvarolhatott a délutáni és az esti multságon. A tánc befejezése után ezek a legények kimuzsikáltatták magukat.

A *táncmultságokat* és a *bálokat* is a kocsmákban tartották. Jó időben az udvaron, rossz időben a kocsmában muzsikált a zenekar. Kisebb tanyahelyeken nagyobb házak – általában egyedül élő özvegyasszonyok – helyiségeit bérelték. A zenekart a legények fizették, a többi költséget a kocsmáros fedezte. A nagyobb szállások kocsmái versenyeztek egymással. Homokmégyen például a két világháború között két nagy kocsmát volt, a Répási csárda és a Fischer kocsmát. Fischerék a vegyesboltjukból színes szalagokat osztogattak belépőként a lányok hajába, mely oly becses ajándéknak számított, hogy szívesebben látogatták ezt a kocsmát. A legények, természetesen, mentek a lányok után.

A délután kettő órakor kezdődő táncmultságára a lányok maguk mentek el, de az esti bálra a legényeknek kellett kikérni őket. A lányok igyekeztek legényt fogni, hogy az esti bálba is elmehessenek. Néha a legények több lányt is kikértek, aminek általában híre kerekedett. A

táncmulatság előtt a lányoknak nem volt szabad bemenni a kocsmába, nyáron az udvarba. A kocsmá előtt gyülekeztek. Bent a legények parancsoltak a muzsikásoknak, egy óra hosszat maguk mulattak. Ilyenkor táncolták a férfitáncokat, a régi marsot szólóban, vagy a zenekar előtt félkörben összefogódzva. A legények ezután név szerint, vagy rámutatva hívták be a lányokat, akiknek önmagukra mutatva illett külön megkérdezni a választás bizonyosságát. A páros tánc csak ezután kezdődött, váltogatva a lassú és a gyors csárdásokat. A szünetben, amíg a legények ittak, a lányok énekszóra *férceltek*. A táncmulatságból hazatérő lányok 16–17 óra között átöltöztek. Az ezután következő bál végén, este nyolc órakor a legények kimarsoltatták magukat, majd hazakísérték a lányokat.

A városban már a XIX. század végén is városi szokások uralkodtak. A fiatalság egyszerűen összeverődött és megkezdte a táncot. A szünetben azonban a lányok még *férceltek*, s a külső városrészekben a kitáncoltatás szokása is dívott.

2.) Az első világháború idején megváltozott a szokás. Valószínűleg azért, mert a legények nagy része bevonult katonának. Ettől az időtől kezdve a lányok fércéncével kezdődött a táncmulatság és a bál. Ez idő alatt a legények az ivóban gyűjtötték a kedvet és a bátorságot. Amikor a zenészek elfoglalták helyüket, a beszállingózó legények a körből választották ki párjukat. A szünetben a lányok *férceltek*. A kitáncoltatás szokása is átalakult. Az egy szállásról érkezők bandába verődve mentek haza. Készülődésüket látva marsot rendeltek és kitáncoltatták a távozókat. A bálók hossza jelentősen kitolódott, 22 órakor, nagy ünnepeken 24 órakor fejezte be a zenekar. A bál végén *ehúszták a hármast*. Három lassú tánc után kimarsolták a lányokat. Ebben az időszakban már csak a *magatarti legények* marsoltatták ki magukat.

A fűvös paraszzenekarok teljesen háttérbe szorították a korábbi hangszereket. A duda, a citera és a tökcitera teljesen eltűnt. A táncmulatságok és bálók rendszeres szereplői lettek a tűzoltózenekarok is.

A kalocsai bokréta vezetői 1934-ben Mikler Kálmán karnagyot kérték fel a Szent István heti népdalcsokor művészi előkészítésére. A kalocsai népdalok sajátos ritmikája és kevésbé ismert dallamai miatt azidáig elmaradt a kalocsai csoportok cigánykísérete. Ennek a nehézségnek a megoldását remélték a karnagytól. Ettől az esztendőől számíthatjuk a kalocsai bokrétás- és néptáncscsoportok cigányzenei kíséretét.

3.) Az 1950-es évek politikai fordulatai a táncéletben is mély nyomokat hagytak. A szállásokon is leegyszerűsödött a korábbi szokás. A legény esetleg elment a lányért, de általában csak összeverődtek a megszokott helyen és időben, majd megkezdtek a táncot. A lányok csak sötétedéskor öltöztek át, s minden alkalommal éjfélig muzsikáltak. Ebben az időszakban már mindig valamely intézmény rendezte a táncot, ahol belépődíjat szedtek. A legfiatalabbak már alig ismerték a népi táncot. A csárdást két-három motívummal, tangófogással járták. A gyorscsárdásra kisebb körökben csak forogtak. A szállásokon a legények többsége már marsolni sem tudott, a lányok viszont még *férceltek*. A fiatalság tánckincse nagyon szegényessé vált. A vastagtalpú gumicipők elterjedésével a tánc esetlen lett.

Az erősen vegyes paraszzenekarok váltak népszerűvé, melyekben harmonika, klarinét, tárogató, néhol szaxofon volt, valamint a nagydob a cintányérral. Ebben a korszakban sem tudtak népszerűvé válni a cigányzenekarok, hiszen vérmérsékletük és zenei felfogásuk is eltért a parasztokétól. A kalocsai szállások népe nem tudott mulatni a cigányok zenéjére, saját népdalait és különleges táncait viszont azok nem ismerték, esetleg hagyományos ízlésüktől eltérően játszották. Mindezek következtében a kalocsai szállások népe kitartott a paraszzenekarok mellett.

4.) Az 1970-es évek végétől, a Kádár-rendszer puha diktatúrájának kiteljesedésétől számíthatjuk a népi táncok teljes elhalását. A népi táncok visszaszorultak az esetlegesen

szervezett bálokra és a lakodalmakra. A zenekar addig muzsikál, ameddig vendég van a bálban. Napjainkban a legfiatalabbak jelentős hányada a csárdás legegyszerűbb változatát sem ismeri. A fiatalok egyetlen zenés szórakozó helye a diszkó, amely már a kistérség fiataljainak a találkozóhelye. A vastag és merevtalpú cipők táncolásra nem, csak ugrándozásra alkalmasak.

Megmaradtak az előző korszakból ismert vegyes zenekarok, de átalakult hangszerkészlettel. Eltűnt a tárogató, általánossá vált a szaxofon. Elmaradhatatlan lett az orgona, újabban a szintetizátor. Terjed a gitár és az elektromos dob. A harmonika csak kísérophangszernek maradt meg. Néha már csak egyetlen szintetizátor szolgáltatja a zenét. A lakodalmakba hívott zenekarok között olyanok is akadnak, akik csak tánczenét játszanak, népi táncot nem.

3. A táncok

A két világháború között is meg kellett különböztetni az öregek, a középkorúak és a fiatalok tánc tudását. A magasabb korral együtt arányosan nőtt a táncismeret. Az egyes korosztályok más-más változatban táncolták ugyanazon táncokat. A változatok szállásonként is elkülönültek. A táncok jelentős részét csak a kalocsai szállásokon járták, a szomszédos falvak alig ismerték őket.

1.) Férfitáncok

A néprajzi gyűjtések számára elérhető időszakban már csak a *mars* élt közülük. A XX. század elejéig csak férfiak táncolták. Lakodalmakban ezzel mulatták végig az utcát, a táncmulatság és a bál végén pedig a legények kimarsoltatták magukat. A tánc szünetében a zenekar előtt is ezzel mulattatták magukat. Az 1910-es évek végén, a mulatság tetőfokán néha-néha az asszonyok és a lányok is marsoltak a férfikkal együtt. 7-8 változat volt ismeretes. A régi marsok egyszerűbbek és kevésbé hevesek, mint az újak.

A legrégebbi ismert formát *öreg marsnak* hívták Szakmáron. Az egyik legerőteljesebb, férfiaknak való változat a kalocsai *dobbantós mars*. A legszebb, leggyorsabb és legnehezebb a homokmégyi mars, melyet azonban csak a lányok táncoltak. Szédületesen gyorsan járták. A szakmári, a csertői és a drágszéli változat az öreg marshoz hasonlít, ezért jobban bírták a hosszabb mulatságokon. E sorba tartozik a már többször említett *kimarsoltatás*, melyben a legények – később a lányok is – vállfogással, leeresztett vagy felemelt kezüket fogva körülmarsolták a termet. Az 1950-es évekre visszaszorult a lakodalmi menettáncokból a mars, s inkább az éjfél utáni jó hangulat társastáncaként járták. Röviddel ezután lett kedvelt formája a *körtánc*, melynek fokozódó hangulatában eleresztették egymást, hujjogatva, felemelt kezekkel járták, a lányok zsebkendőjüket lobogtatták. A táncot legszívesebben a „Kalocsai lányok, Isten veletek...” című dal dallamára járták.

A marsok máshol is megtalálhatók, de közismerten „kalocsaivá” a táncolás módja és az itteni gazdag változatok tették.

Egyéb férfitáncok fél évszázaddal ezelőtt is már csak töredékekben voltak megtalálhatók: *csárdás*, *férficsárdás*, *mulatós*. A verbunk elnevezést nem ismerték. Csapásolós figura alig volt, a dobbantós és a bokázós motívum uralkodott. A táncok az egyéni virtust tükrözték, általános jelleget csak a táncosok kiállása és táncolási módja mutatott. A Foktón kedvelt *selyem csárdást* és *tolnai csárdást* a kalocsaiak nem ismerték. A homokmégyi, alsómégyi, hillyei juhászok pásztortáncai elfelejtődtek, de *söprútáncuk* hajnali, lakodalmos hangulatban és a disznótorokban gyakran megjelent. Homokmégyen és Öregcsertőn a kanásztáncok szép változatai éltek. Szakmáron a *kisszéktánc* dívott. Halomszálláson élt egy „verbunk” is, melyet az „*A jó lovas katonának...*” című nóta dallamára jártak egy-két motívummal.

2.) Leánytáncok

A marshoz hasonlóan ezek is igen gazdagok változatokban. Az országban egyedül a kalocsai szállásokon nevezik a leányok körtáncát *fércnek*, *fércelésnek*. Motívumai általánosak, elnevezése mellett táncolási módja és változatai tették „kalocsaivá”. A hímzett, sokszoknyás ruhákban pompázó lányok férc tánca felejthetetlen. Mindig körben járták. Néha több karéjban, máskor egy nagy körben kisebb kört alakítottak. Fogásuk is változatos, hol koszorúkötésben, hol leeresztett kézzel fogták egymást. A férc lírai hangulatát a szebbnél-szebb szerelmes témájú nóták adták. Sohasem táncolták zenére. Nem mulató, üteme sem gyors. Alapmotívuma a kettő jobbra, egy balra, így a kör a kettős lépés irányába halad tovább. Halomban négy lépést tettek jobbra befelé, négyet jobbra kifelé, ezért a jobbra haladó kör egyben szűkül és tágul. Máshol a lépés végén megálltak, s derekuk riszálásával szoknyaik érdekes ringását idézték elő. A homokmégyi lányok és asszonyok a kettőt jobbra, kettőt balra figurát járták, de minden lépésnél egész testüket ruganyoztatták, ami tömegtáncnál egészen rendkívüli hatást keltett.

A táncmulatságok és a bálók szüneteiben járt férc tánca az első világháború után vált kezdőtáncá. A környéken ismeretlen fércelés lett a szórakozási alkalmak legkedveltebb tánca. Hosszú élete ellenére alulmaradt a gyorsan változó világgal szemben, s az 1970-es évekre teljesen eltűnt.

3.) Párostáncok

Néhány típusban számtalan változatuk élt, melyeket gyűjtőnévvel *magyar csárdásnak* neveztek. Valójában volt a *verdungos* (alaposan kicifrázva), a *lassú kétlépéses* (legalább 6-8 változatban) és az *egylépéses*. A *frissek* között az *egyugrós*, a *kétugrós* (sok változatban) és a *lippentős* volt a legkedveltebb. Gyakran táncolták az *egylépéses*, a *kétlépéses* és a *körbenforgós* változatot is.

Drágszálláson ismert tánc volt még a rizskása-tánc, az ürge-tánc, a libegős csárdás, a csókos csárdás, a kopogós, Homokmégyen a béka-tánc.